

ARHIVI – ZAKLADNICE SPOMINA   ARCHIVES – TREASURIES OF MEMORY

Joc Triglav

1 RAZSTAVA

Narodni muzej Slovenije na Metelkovi ulici v Ljubljani je od 5. marca do 10. maja 2015 gostil razstavo izbora arhivskih gradiv slovenskih arhivov z naslovom Arhivi – zakladnice spomina. Razstavo so pripravili osrednji državni arhiv, šest javnih regionalnih arhivov in trije cerkveni arhivi:

- Arhiv Republike Slovenije (<http://www.arhiv.gov.si/>),
- Pokrajinski arhiv Koper (<http://www.arhiv-koper.si/>),
- Pokrajinski arhiv Maribor (<http://www.pokarh-mb.si/>),
- Pokrajinski arhiv v Novi Gorici (<http://www.pa-ng.si/>),
- Zgodovinski arhiv Celje (<http://www.zac.si/>),
- Zgodovinski arhiv Ljubljana (<http://www.zal-lj.si/>),
- Zgodovinski arhiv na Ptujju (<http://www.arhiv-ptuj.si/>),
- Nadškofijski arhiv Ljubljana (<http://nadskofija-ljubljana.si/nadskofija/nadskofijski-arhiv/>),
- Nadškofijski arhiv Maribor (<http://arhiv.nadskofija-maribor.si/index.php/sl/>) in
- Škofijski arhiv Koper (<http://kp.rkc.si/index.php/content/display/392/20/20>).

Opomba: Spletne strani zgoraj navedenih arhivov so neposredno dostopne v spletni različici prispevka, ki je na voljo na naslovu <http://www.geodetski-vestnik.com>.

Po podatkih s konca leta 2013 slovenski javni arhivi hranijo približno 70.500 tekočih metrov spisovnega gradiva na papirju in še nekaj tisoč tekočih metrov drugega arhivskega gradiva, kot so načrti, karte, zemljevidi, filmi, fotografije, mikrofilmi, avdio- in videozapisi ipd. Gradivo je razvrščeno v 11.411 arhivskih fondov in zbirk. Poleg tega hranijo (nad)škofijski arhivi v 1152 fondih in zbirkah približno 2300 tekočih metrov gradiva.

Delček tega gradiva, izbor najlepših in najpomembnejših dokumentov ter hkrati prerez vseh pomembnejših zvrsti ohranjenega arhivskega gradiva, avtorji razstave so uporabili pojem »jagodni izbor«, so slovenski arhivi predstavili na navedeni razstavi in s tem omogočili vizualno privlačen vpogled v izjemno bogasto kulturne dediščine od 9. stoletja do današnjih dni. Na razstavi so bile na ogled originalne srednjeveške pergamentne listine in rokopisni kodeksi, spisovno gradivo upravne in sodne narave, zemljiškokatastrsko in zemljiškknjižno gradivo, načrti, karte, fotografije, filmi idr.

ARHIVI – ZAKLADNICE SPOMINA

PREGLEDNA RAZSTAVA SLOVENSKE ARHIVSKE DEDIŠČINE

ARCHIVES – TREASURES OF MEMORY

SURVEY EXHIBITION OF SLOVENIAN ARCHIVAL HERITAGE

Slika 1: Razstava Arhivi – zakladnice spomina je nastala s sodelovanjem slovenskih arhivov.

Razstavno gradivo je bilo po zvrsteh, vsebini in funkcijah razvrščeno v 16 razstavnih poglavij:

- Za vse večne čase (pergamentne listine),
- Od lista do knjige (rokopisne knjige – kodeksi),
- Oblast in mi (gradivo uprave),
- Brez dela ni jela (gradivo gospodarskih dejavnosti),
- Pred vrati postave (gradivo pravosodja),
- Očetov naših imenitna dela (gradivo kulture, šolstva, zdravstva, ver in ostalih družbenih dejavnosti),
- Osebno (zasebno arhivsko gradivo),
- Davki nam pijejo kri (urbarji, davčne knjige, zemljiške knjige in katastri),
- Joannes est nomen eius (matične knjige),
- Stati inu obstati (slovenika – izbor najstarejših dokumentov v slovenskem jeziku),
- Razglašamo in v vednost dajemo! (razglasi, plakati in letaki),
- Med idejo in izvedbo (načrti),
- Tu smo doma (karte in zemljevidi),
- Ujeti trenutki (fotografije in razglednice),
- Saj ni res, pa je (predmeti in druga čudesa) in
- Gibljive slike (filmsko arhivsko gradivo).

Opomba: Spletne povezave na zgoraj navedena razstavna poglavja so neposredno dostopne v spletni različici prispevka, ki je na voljo na naslovu <http://www.geodetski-vestnik.com>.

Ko boste brali ta prispevek, bo razstava žal že mimo. Lahko pa si na spletnem video portalu na naslovu http://videlectures.net/nms_nared_zakladnice_spomina/ ogledate predavanje avtorja Andreja Nareda s celovito predstavitevjo vsebine razstave in značilnih eksponatov.

2 STROKOVNA MONOGRAFIJA

Na srečo pa nam vsem kot trajni dokument razstave ostaja dostopna knjižno razkošno opremljena strokovna monografija velikega formata s podrobnejšim opisom in barvnim slikovnim prikazom razstavljenih

arhivskih eksponatov, ki so jim dodali še opise več kot 70 arhivskih zakladov. Strokovna monografija sledi vsebini razstavnih poglavij z enakimi naslovi in vrstnim redom poglavij v knjigi. Strokovni poznavalci razstavljenih eksponatov v knjigi vsakega posebej podrobno opišejo in prikažejo s kakovostnimi barvnimi fotografijami.

Arhivi – zakladnice spomina

Uredil: Andrej Nared
 Založba: Arhiv Republike Slovenije, 2014
 trda vezava, 534 str.
 ISBN: 978-961-6638-23-4
 Jezik: slovenski
 Mere izdelka v × š: 30 cm × 23 cm
 Cena: 58,00 EUR

Slika 2: Strokovna monografija Arhivi – zakladnice spomina.

Slika 3: Domnevno najstarejši ohranjeni zemljevid v slovenskih arhivih; János Zsámboki (Johannes Sambucus) – Fori Iulii accurata descriptio; s. l. [Dunaj (?)], 1573, tisk, papir, 44 cm × 55 cm, latinski jezik; SI AS 1069, Zbirka kart in zemljevidov, III/2.

Geodetom še posebno zanimanje seveda vzbudijo poglavja ali posamezni opisi, ki se dotikajo našega geodetskega strokovnega dela in geodetskih evidenc. Takšno je poglavje *Tu smo doma*, v katerem najdemo stare karte in zemljevide, vključno z domnevno najstarejšim ohranjenim zemljevidom v slovenskih arhivih Fori Iulii accurata descriptio iz leta 1573, ki prikazuje Furlanijo z Istro in zahodnim delom današnje Slovenije.

V poglavju *Davki nam pijejo kri* (tako v starih časih kot danes, op. p.) so opisani urbarji, davčne knjige, zemljiške knjige in katastri s podrobnim opisom krasnih primerkov, kot so imenjske knjige za Kranjsko iz let 1546–1549, terezijanski kataster za Kranjsko iz let 1754–1755, jožefinski kataster za Kranjsko iz let 1784–1790, francoski oziroma milanski kataster za Goriško okrožje iz let 1811–1813 in drugi eksponati.

Slika 4: Imenjska knjiga je register imenj, ki so bila v 16. stoletju podlaga za obdavčenje zemljiške gospode. Na sliki imenjska knjiga za Kranjsko, Ljubljana, 1546–1549; original, papir, 43 cm × 43 cm, 697 listov, nemški jezik; SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, glavna knjiga št. 2.

V poglavju *Med idejo in izvedbo* so opisani primerki raznovrstnih načrtov iz tehnično-slikovnega arhivskega gradiva, na primer načrt in prerez idrijskega rudnika živega srebra iz leta 1770, ki ga je izdelal vrhunski jamomerec in rudniški kartografski mojster Jožef Mrak, začetnik »idrijske kartografske šole«. Na teh straneh najdemo tudi načrt veličastnega borovniškega železniškega viadukta iz leta 1850, načrt železniške proge Jesenice–Trst iz leta 1900 in druge krasne primerke tehnične dediščine.

Slika 5: Del načrta idrijskega rudnika živega srebra v Idriji. Prikaz iz spodnje desne četrtine načrta avtorja Jožefa Mraka, rudniškega kartografskega mojstra, začetnika »idrijske kartografske šole« in vrhunskega jamomerca. Idrija, 1770, original, papir na kartonu, 100 cm × 70 cm; SI AS 1068, Zbirka načrtov, 17/4.

3 SKLEP

Gornji kratek opis ne more predstaviti vsega bogastva in zanimivosti obsežne monografije. Lahko je le drobcena vaba, ki naj radovednega bralca pritegne k temu, da bo vzel knjigo v roke ter se dodobra

naužil njenih zanimivosti in krasot. Bralec se med prebiranjem knjige resnično počuti kot kakšen lovec na zaklade in kar težko se je odločiti, katera vsebina je bolj zanimiva. Ko že misliš, da si našel najbolj zanimiv eksponat v knjigi, te že čez nekaj strani preseneti nov, še bolj zanimiv. In tako se to razburljivo raziskovanje nadaljuje skozi dobrih petsto strani velikega formata. Tudi sam sem se počutil kot Indiana Jones ... in, ko sem obrnil zadnjo stran knjige, sem takoj začel nestrpno iskati svoj izdelani prašni klobuk, da se napotim novim pustolovščinam naproti. Enak užitek pri prebiranju knjige želim tudi vam geodetom in geodetkam.

Dr. Joc Triglav, univ. dipl. inž. geod.
Območna geodetska uprava Murska Sobota
Slomškova ulica 19, SI-9000 Murska Sobota
e-naslov: joc.triglav@gov.si